

“The Formation of the Image of Turkmenistan in Kazakh Historiography”

Elmamatova Nigina Shukhrat qizi

Tashkent State University of Oriental Studie

Field of study: Source Studies, Historiography

and Methods of Historical Research First-year Master's student

Abstract. This article analyzes the formation of the image of Turkmenistan in Kazakh historiography from a historiographical perspective. The study examines Soviet-era and post-independence approaches, national policy, historical representations, and regional interactions. It also evaluates the role and significance of Turkmenistan in Kazakh historical thought on a scholarly basis.

Keywords: Kazakh historiography, image of Turkmenistan, Central Asia, Soviet period, national identity, historical representation.

Annotatsiya. Mazkur maqolada Qozog‘iston tarixshunosligida Turkmaniston obrazining shakllanish jarayoni tarixshunoslik nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Tadqiqotda sovet davri va mustaqillikdan keyingi tarixiy yondashuvlar, milliy siyosat, tarixiy tasvirlar va mintaqaviy o‘zaro munosabatlar masalalari yoritilgan. Shuningdek, Turkmanistonning Qozog‘iston tarixiy tafakkuridagi o‘rni va ahamiyati ilmiy asosda baholanadi.

Kalit so‘zlar: Qozog‘iston tarixshunosligi, Turkmaniston obrazi, Markaziy Osiyo, sovet davri, milliy identitet, tarixiy tasvir.

Markaziy Osiyo tarixshunosligida qo‘shni xalqlar va davlatlarning bir-birini qanday tasvirlagani yillardan beri ilmiy muhokamalarga sabab bo‘lib kelmoqda. Xususan, Qozog‘iston tarixshunosligida Turkmaniston obrazining shakllanishi millatlararo tarixiy tasvirlar, siyosiy va madaniy o‘zaro munosabatlar hamda tarixiy

manbalarni talqin qilish orqali yoritilib keladi. Sovet davrida Markaziy Osiyo tarixshunosligi milliy ramzlar va tarixiy rollarni sovet ideologiyasi doirasida talqin qilgan bo'lsa, bu jarayonda Turkmanistonning ahamiyati ham umumiy sovet tarixiy konsepsiyasiga moslashtirilgan. Shuning uchun ham Sovet davri tarixiy adabiyotlari Turkmaniston va Qozog'iston o'rtasidagi tarixiy bog'liqlikni ko'pincha siyosiy-ijtimoiy kontekstda ko'rsatgan.

Mustaqillik yillarida Qozog'iston tarixshunosligi yangi milliy yondashuvni shakllantirib, Turkmaniston obrazini mustaqil davlatlar kontekstida ham tahlil qilmoqda. Bu jarayonda ikki mamlakatning tarixiy aloqalari, madaniy o'zaro ta'sirlar va hududiy diplomatik munosabatlar tarixshunoslar tomonidan qayta ko'rib chiqilmoqda. Masalan, turk tilli xalqlarning qadimiy savdo yo'llari, madaniy almashinuvlari va etnik o'zaro bog'liqligi ikki xalq tarixining ajralmas qismi sifatida talqin etiladi. Turkmaniston obrazining Qozog'iston tarixshunosligida yoritilishi nafaqat tarixiy voqealarni ketma-ket bayon etish orqali, balki ularning ilmiy-tahliliy kontekstini yoritish orqali ham amalga oshiriladi. Tarixchi olimlar Turkmanistonning o'ziga xos tarixiy taraqqiyoti, uning siyosiy tizimi va mintaqaviy integratsiya jarayonlarini o'rganish bilan birga, bu jarayonlarning Qozog'iston jamiyati va tarixiy ongiga ta'sirini izchil tahlil qiladilar. Shuni ham ta'kidlash lozimki, Qozog'iston va Turkmaniston o'rtasidagi diplomatik tarix ham tarixshunoslik tadqiqotlarida alohida o'rin egallaydi. Ikki davlatning mustaqillikka erishish jarayoni, o'zaro munosabatlarning mustahkamlanishi va mintaqaviy hamkorlik tarixiy manbalarda ko'p marotaba qayd etiladi hamda tarixiy tasvirlar orqali yoritiladi. Turkmaniston obrazini yoritishda tarixshunoslar qadimiy davrlardagi mintaqaviy holatni ham tahlil qiladilar. Bu kontekstda savdo, etnik aloqalar va madaniy o'zaro ta'sirlar ikki xalqning o'zaro tajribalarini yoritishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Markaziy Osiyo xalqlari tarixida bu kabi jarayonlar, xususan Turon madaniyatining umumiy ildizlari tarixiy yozuvlarda tilga olinadi. Bundan tashqari,

tarixshunos olimlar Turkmanistonning ichki siyosiy evolyutsiyasi, uning zamonaviy davrdagi tarixi va mustaqil davlat sifatidagi yo‘lini ham tarixiy manbalardan foydalanib izchil tahlil qiladilar. Bu jarayon Turkmaniston obrazining qozog‘istonlik tarixchilar tomonidan kompleks, shuningdek pluralistik nuqtai nazardan shakllanishiga xizmat qiladi. Tarixiy adabiyotlarda millatning o‘zligini anglash, identitet va tarixni qayta ko‘rib chiqish jarayoni sifatida ham tahlil qilinadi. Bu esa Turkmaniston tarixini Qozog‘iston manbalarida ko‘proq sifatli va ilmiy asosda yoritishga imkon beradi. Shu sababli, Turkmaniston obrazining Qozog‘iston tarixshunosligida shakllanishi mavzusi tarixiy tafakkur, siyosiy rivojlanish va mintaqaviy o‘zaro bog‘liqlikni chuqur tahlil qilishni talab etadi. Ushbu kirish qism asosida ushbu ilmiy ishning davomida mazkur jarayonning nazariy va amaliy jihatlari batafsil yoritiladi.

Qozog‘iston tarixshunosligida Turkmaniston obrazining shakllanishi Markaziy Osiyo mintaqasining siyosiy, etnomadaniy va tarixiy rivojlanish jarayonlari bilan uzviy bog‘liq holda talqin etiladi [1]. Qozog‘istonlik tadqiqotchilar asarlarida Turkmaniston ko‘pincha umumturkiy tarixiy makonning ajralmas qismi sifatida tasvirlanadi [2]. Ayniqsa, sovet davri tarixshunosligida Turkmaniston obrazi markazlashgan ideologik yondashuv doirasida shakllangan bo‘lib, milliy tarixlar yagona “sovet xalqi” konsepsiyasiga bo‘ysundirilgan [3]. Bu holat turkman xalqining tarixiy o‘ziga xosligini to‘liq ochib berishga imkon bermagan. Mustaqillikdan so‘ng Qozog‘iston tarixshunosligida Turkmaniston tarixiga nisbatan yondashuvlar sezilarli darajada o‘zgardi [4]. Endilikda Turkmaniston alohida tarixiy rivojlanish yo‘liga ega bo‘lgan suveren davlat sifatida talqin qilinmoqda. Qozog‘iston olimlari turkman jamiyatining an’anaviy qabila tuzilmalari va ularning zamonaviy davlat shakllanishidagi roliga alohida e’tibor qaratmoqda [5]. Bu yondashuv Turkmaniston obrazining yanada murakkab va ko‘p qatlamli ekanini ko‘rsatadi. Tarixshunoslikda sovet milliy siyosati masalasi Turkmaniston obrazining shakllanishida muhim omil sifatida baholanadi [6].

Qozog‘istonlik tadqiqotchilar sovet davrida milliy chegaralanish jarayoni Turkmanistonning siyosiy va hududiy identitetini belgilab berganini ta’kidlaydilar [3]. Shu bilan birga, ayrim ishlarda Turkmanistonning tarixiy rivoji ko‘proq mintaqaviy jarayonlar kontekstida yoritiladi [2].

Zamonaviy Qozog‘iston tarixshunosligida Turkmaniston Qozog‘iston bilan siyosiy, iqtisodiy va madaniy hamkorlikda rivojlanayotgan qo‘shni davlat sifatida tasvirlanadi [1]. Ikki davlat o‘rtasidagi munosabatlar tarixiy tajriba va umumiy sovet merosi orqali izohlanadi. Shu asosda Turkmaniston obrazi ko‘pincha barqarorlik va neytrallik siyosatini yurituvchi davlat sifatida shakllanadi. Tarixshunoslik asarlarida Turkmanistonning Kaspiybo‘yi hududi va energetik salohiyati alohida ta’kidlanadi [4]. Bu omillar Turkmanistonning mintaqadagi geosiyosiy ahamiyatini oshirgan. Qozog‘iston tarixchilari Turkmanistonni Markaziy Osiyo integratsion jarayonlarining muhim ishtirokchisi sifatida baholaydilar. Qozog‘iston tarixshunosligida Turkmaniston obrazi sovet davridan to hozirgi kungacha bosqichma-bosqich evolyutsiyani boshdan kechirgan [5]. Ushbu obraz dastlab ideologik cheklovlar doirasida shakllangan bo‘lsa, mustaqillik davrida ilmiy yondashuvlar kengayib, tarixiy obyektivlikka intilish kuchaydi. Natijada Turkmaniston Qozog‘iston tarixiy tafakkurida mustaqil tarixiy yo‘lga ega, mintaqaviy jarayonlarda muhim o‘rin tutuvchi davlat sifatida qaror topdi [6].

Xulosa qilib aytganda, Qozog‘iston tarixshunosligida Turkmaniston obrazining shakllanishi Markaziy Osiyo mintaqasining umumiy tarixiy taraqqiyoti bilan chambarchas bog‘liq jarayon hisoblanadi. Ushbu obraz sovet davrida markazlashgan mafkuraviy yondashuvlar ta’sirida shakllanib, milliy tarixlar umumiy sovet tarixiy konsepsiyasiga bo‘ysundirilgan edi. Natijada Turkmanistonning tarixiy o‘ziga xosligi va milliy identiteti yetarli darajada ochib berilmadi. Mustaqillikdan so‘ng esa Qozog‘iston tarixshunosligida Turkmaniston tarixiga nisbatan yondashuvlar sezilarli darajada yangilandi. Endilikda Turkmaniston suveren davlat sifatida, o‘ziga xos tarixiy

rivojlanish yo'liga ega mamlakat sifatida talqin qilinmoqda. Qozog'istonlik tarixchilar turkman jamiyatining etnik, madaniy va siyosiy xususiyatlarini kengroq va xolisroq tahlil qilishga intilmoqdalar. Sovet davridagi milliy siyosatning Turkmaniston obraziga ta'siri tarixshunoslik tadqiqotlarida muhim masala sifatida baholanmoqda. Shuningdek, ikki davlat o'rtasidagi tarixiy, diplomatik va madaniy aloqalar Turkmaniston obrazining shakllanishida muhim omil bo'lib xizmat qilgan. Zamonaviy tarixshunoslikda Turkmaniston Markaziy Osiyodagi barqarorlik va neytrallik siyosatini yurituvchi davlat sifatida tasvirlanadi. Qozog'iston tarixiy tafakkurida Turkmaniston mintaqaviy integratsiya jarayonlarining muhim ishtirokchisi sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu jarayon Turkmaniston obrazining ko'p qatlamli va murakkab xarakterga ega ekanini ko'rsatadi. Tarixshunoslik tahlili milliy identitet, tarixiy xotira va siyosiy tafakkurning shakllanishini chuqurroq anglash imkonini beradi. Shu bois, mazkur mavzu Markaziy Osiyo tarixini o'rganishda muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi. Kelgusida bu yo'nalishdagi tadqiqotlar mintaqaviy tarixiy tasvirlarning yanada boyishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kazakhstan–Turkmenistan relations // Wikipedia. – URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Kazakhstan–Turkmenistan_relations (murojaat sanasi: 28.01.2026).
2. *The Cambridge History of Inner Asia*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
3. Khalid A. (ed.). *Soviet Central Asia: The Nationality Question in the USSR*. – London: Routledge, 1994.
4. Central Asian Survey: Journal. – URL: <https://www.tandfonline.com/loi/ccas20>

5. Edgar A. *Tribal Nation: The Making of Modern Turkmenistan*. – Princeton: Princeton University Press, 2004.
6. *Nationalities Papers*. – Cambridge University Press. – URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers>
7. Khalid A. *Soviet Central Asia: The Nationality Question in the USSR*. — London : Routledge, 2007.
8. Edgar A. L. *Tribal Nation: The Making of Modern Turkmenistan*. — Princeton : Princeton University Press, 2004.
9. *Kazakhstan–Turkmenistan relations* : Wikipedia, the free encyclopedia. Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Kazakhstan–Turkmenistan_relations (accessed: 28.01.2026).
10. *The Cambridge History of Inner Asia* / ed. by Nicola Di Cosmo, Allen J. Frank, Peter B. Golden. — Cambridge : Cambridge University Press, 2009.